

პედაგოგიკა Pedagogic

განათლების ფილოსოფიის პრობლემები

ნატო დვალი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო

Email- Email- nato.dvali@atsu.edu.ge

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.34.15>

SJIF 2025: 8.584

განათლების ფილოსოფიის პრობლემები ცივილიზებული მსოფლიო ინტენსიურად ეძებს განათლების სისტემის კრიზისის მიზეზებს და მისგან გამოსვლის გზებს, რომელშიც იგი მეოცე საუკუნის ბოლოს აღმოჩნდა. განათლების დარგის სპეციალისტთა აზრით, განათლების აღნიშნული კრიზისის დაძლევაში ქმედით დახმარებას განათლების ფილოსოფია და ფსიქოლოგია გაუწევს.

განათლების ფილოსოფია არამარტო აყალიბებს და ასახავს პედაგოგიურ აზროვნებას, არამედ წარმოაჩენს მოცემულ ეპოქაში მეცნიერების სხვადასხვა დარგის მიმართებას განათლებასთან. იგი ითვალისწინებს ამა თუ იმ ეპოქის ადამიანის მოთხოვნილებებს და განვითარების შესაძლებლობებს.

საკვანძო სიტყვები: განათლების ფილოსოფია, განათლების და ფსიქოლოგია

ცივილიზებული მსოფლიო ინტენსიურად ეძებს განათლების სისტემის კრიზისის მიზეზებს და მისგან გამოსვლის გზებს, რომელშიც იგი XX საუკუნის ბოლოს აღმოჩნდა. განათლების დარგის სპეციალისტთა აზრით, განათლებას აღნიშნული კრიზისის დაძლევაში ქმედით დახმარებას განათლების ფილოსოფია და ფსიქოლოგია გაუწევს. ამიტომ, გადაუდებელ აუცილებლობად მიაჩნიათ განათლების აღნიშნულ დარგებში კვლევა-ძიების გააქტიურება. XX საუკუნის 20-იანი წლების შემდეგ ყოფილ საბჭოთა კავშირში განათლების ფილოსოფიის მიმართ ინტერესმა იკლო. მხოლოდ 70-80იან წლებში დაიწყო ამ მიმართულებით ნაწილობრივი გააქტიურება, თუმცა გამოქვეყნებულ შრომათა უმრავლესობა დასავლეთში გამოქვეყნებული სტატიებისა და წიგნების კრიტიკას ეძღვნებოდა.

XX საუკუნის 20-იან წლებში ამერიკელმა მეცნიერმა ჯ. დიუი გამოსცა წიგნი "აღზრდის ფილოსოფია", ხოლო 40-იან წლებში კოლუმბიის უნივერსიტეტში შეიქმნა განათლების ფილოსოფიის საზოგადოება, რომელმაც შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტა დაისახა მიზნად:

1. განათლების ფილოსოფიის საკითხების კვლევები
2. თანამშრომლობა პედაგოგებსა და ფილოსოფოსებს შორის

3. განათლების ფილოსოფიაში სასწავლო კურსების შექმნა
4. აღნიშნული მიმართულებით სამეცნიერო კადრების მომზადება
5. საგანმანათლებლო პროგრამების ფილოსოფიური ექსპერტიზა.

აღნიშნულმა საზოგადოებამ მეტნაკლები წარმატებით გადაწყვიტა დასახული ამოცანები. გამოიცა მთელი რიგი წიგნები და სტატიები. შეიქმნა განათლების ფილოსოფიაში სასწავლო კურსები, რომლებსაც კითხულობდნენ ამერიკის, კანადის და ევროპის უნივერსიტეტებში.

ყოფილ საბჭოთა კავშირში განათლების ფილოსოფიის პრობლემების კვლევა 90-იანი წლებიდან გააქტიურდა. ამას ერთი მხრივ ხელი შეუწყო არსებული ტოტალიტარული რეჟიმის რღვევამ, ამასთან ერთად აღსანიშნავია იუნესკოს განსაკუთრებული როლი, რომელმაც განათლების განვითარების კონცეფციის შემუშავება XXI საუკუნის პრიორიტეტად გამოაცხადა. 1993 წელს განათლების ფილოსოფიის პრობლემათა კვლევას მიემდგნა, მოსკოვის საერთაშორისო კონფერენცია, რომელშიც ევროპელ მეკავშირეებთან ერთად ამერიკის შეერთებული შტატების და კანადის წარმომადგენლებიც მონაწილეობდნენ.

განათლების ფილოსოფიის მკვლევარები მყარად თანხმდებიან ორ უმნიშვნელოვანეს საკითხზე, თუ რისთვის უნდა გაღრმავდეს ამ მიმართულების კვლევა-ძიება. ამათგან პირველია - XXI საუკუნის განათლების კონცეფციის შემუშავებაში დახმარების აღმოჩენა შეუძლია სწორედ განათლების ფილოსოფიას, ხოლო მეორე - აღნიშნული პრობლემების დამუშავება ხელს შეუწყობს პოსტკომუნისტური ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემების ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცეში ინტეგრაციას.

განათლების ფილოსოფიის პრობლემათა მასშტაბურობა ნათლად დადასტურებული 1994 წელს ოქსფორდში გამოცემული განათლების 12-ტომიან ენციკლოპედიაში. მასში წარმოდგენილი სტატიების უბრალო დასახელებაც ნათლად მიუთითებს განათლების ფილოსოფიის მნიშვნელობაზე: ამდენად, ევროამერიკულ საგანმანათლებლო სივრცეში აქტიურად იკვლევენ განათლებისა და პედაგოგიკის ფილოსოფიურ პრობლემებს. მათ მიერ განიხილება, როგორც კონკრეტული და კერძო საკითხები, ისე ზოგადი და გლობალური პრობლემებიც.

განათლების ფილოსოფიის პრობლემათა კვლევა-ძიების თვალსაზრისით გარკვეული მცდელობები ჰქონდათ XIX საუკუნის ქართველ მოღვაწეებს (ს. დოდაშვილი, ი. ჭავჭავაძე, ი. გოგებაშვილი, ნ. ნიკოლაძე), ხოლო XX საუკუნის პირველ ნახევარში სერიოზული შრომები შექმნეს დ. უზნაძემ, შ. ნუცუბიძემ, კ. ბაქრაძემ და სხვებმა. მაგრამ ტოტალურმა სახელმწიფო სისტემამ ხელი შეუშალა ამ სფეროს ბუნებრივ განვითარებას.

ამდენად, განათლების ფილოსოფიის ჩარჩოებში შესაძლებელია, როგორც კერძო, ისე ზოგადი ხასიათის პრობლემათა გადაწყვეტა. განათლების ფილოსოფია არის განათლების შესახებ შეხედულებათა განზოგადებაც და რეფლექსიაც. იგი განათლების პრობლემის გააზრება და ფილოსოფიური ანალიზია.

განათლების ფილოსოფია განიხილავს და იკვლევს, განათლების ტენდენციებში და ფუნდამენტურ კატეგორიებში მის პარადიგმას, ადამიანის მდგომარეობას და ტრანსფორმაციას განათლების გავლენით.

განათლების ფილოსოფია არა მარტო აყალიბებს და ასახავს პედაგოგიურ აზროვნებას, არამედ წარმოაჩენს მოცემულ ეპოქაში მეცნიერების სხვადასხვა დარგის მიმართებას განათლებასთან. იგი ითვალისწინებს ამა თუ იმ ეპოქის ადამიანის მოთხოვნილებებს და განვითარების შესაძლებლობებს.

სხვადასხვა ეპოქაში განათლების ფილოსოფიის იდეების გამომხატველები იყვნენ კაცობრიობის უდიდესი მოაზროვნეები: დემოკრიტე, პლატონი, არისტოტელე, კონფუცი, კვინტილიანე, ი. კომენსკი, ჯ. ლოკი, ჟ. რუსო, ი. კანტი, კ. უმინსკი, ლ. ტოლსტოი. განათლების ფილოსოფიას საქართველოში გარკვეული საფუძველი შეუქმნეს გიორგი მთაწმინდელმა, იოანე პეტრიწმა, ს.ს. ორბელიანმა, დ. გურამიშვილმა, ი. ჭავჭავაძემ, ი. გოგებამშვილმა, ნ. ნიკოლაძემ, დ. უზნაძემ, შ. ნუცუბიძემ, კ. შაქარაძემ და სხვებმა.

განათლების ფილოსოფიის სპეციფიკური პრობლემები კიდევ ბევრია, რომელთა გადაჭრაზეა დიდად არის დამოკიდებული გლობალიზაციის პირობებში საგანმანათლებლო სივრცის განვითარება და პიროვნებაზე ორიენტირებული განათლების სისტემის ფუნქციონირება.

განათლების ფილოსოფია არსებობს არა მარტო მისი ფართო გაგებით (საზოგადოებრივი შეგნება), არამედ კონკრეტული ადამიანის პიროვნულ დონეზე, რომელიც მის განათლებასთან მიმართებაში გამოიხატება. ხოლო რამდენად გახდება პიროვნული პოზიცია საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი, პირველ რიგში თვით ადამიანის პიროვნებაზეა დამოკიდებული.

განათლების ფილოსოფია განიხილება აგრეთვე სხვადასხვა საზოგადოებრივი მოვლენების კვალდაკვალ. თვით იდეა განათლების ფილოსოფიის შესახებ, ზოგჯერ თავისებურად გარდაისახება განათლების იდეოლოგიაში. განათლების იდეოლოგია გავლენას ახდენს განათლების პოლიტიკაზე, ხოლო განათლების პოლიტიკას სახელმწიფო განსაზღვრავს. განათლების პოლიტიკა დამოკიდებულია განათლების თეორიასთან, რომელიც თავის მხრივ კავშირშია განათლების პრაქტიკასთან. აქვე, ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ განათლების ფილოსოფიამ შეიძლება იმგვარად დაამყაროს კავშირი, განათლების თეორიასთან, რომ ნაწილობრივ გვერდი აუაროს იდეოლოგიას და პოლიტიკას.

განათლების ფილოსოფია მოიცავს, როგორც მეთოდოლოგიურ პრობლემებს, ისე განათლების მთლიან გააზრებასთან დაკავშირებულ საკითხებს, მაგრამ სულ სხვა განზომილებით და იგი უთუოდ ფილოსოფიური განზომილება იქნება.

ლიტერატურა:

1. ა. ასათიანი - უმაღლესი სკოლის პედაგოგიკა, თბ. 2008წ.
2. ნათელა ვასაძე - პედაგოგიკის ისტორია 2004წ.
3. ი. ბასილაძე - განათლების, სწავლა-სწავლებისა და აღზრდის საკითხები. ქუთაისი, 2021წ.

Nato Dvali

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

Email- nato.dvali@atsu.edu.ge<https://doi.org/10.52340/lac.2025.34.15>**SJIF 2025:** 8.584

Problems of the Philosophy of Education

Abstract

The civilized world is actively seeking the causes of the crisis in the education system and ways to overcome it — a crisis that emerged at the end of the 20th century. According to experts in the field of education, philosophy and psychology of education can provide effective assistance in overcoming this crisis. The philosophy of education not only shapes and reflects pedagogical thinking, but also reveals the relationship between education and various branches of science in a given era. It takes into account the needs of individuals in each historical period as well as their developmental potential.

Key words: Philosophy of Education. Psychology of education

რეცენზენტი: პროფესორი ალექსანდრე როვენკო